

3. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie*. Vol. 1. București: Didactica Publishing House, 2015. 831 p. ISBN 978-606-683-295-3.
4. CUCOȘ, C. Relaționare și comunicare didactică. În: *Pedagogie*. Ed. a III-a. Iași: Polirom, 2014, pp. 383-398. ISBN 978-973-46-4041-6.
5. EZECHIL, L., ALBU, G., PÂNIȘOARĂ, I.-O. Comunicarea și relațiile de comunicare pedagogică. Structură, mecanisme, forme, stiluri, eficacitate. Aplicații. In: *Pregătirea psihopedagogică: Manual pentru definitivat și gradul didactic II*. Iași: Polirom, 2008, pp. 284-304. ISBN 978-973-46-1159-1.
6. IACOB, L. Comunicarea didactică. In: *Psihologie școlară*. Iași: Polirom, 1999, pp. 181-198. ISBN 973-683-048-9.
7. SĂUCAN, D-Ș. *Comunicarea didactică*. București: Atos, 2003. 240 p. ISBN 973-8375-02-9.
8. ȘOITU, L. *Pedagogia comunicării*. Iași: Institutul European, 2002. 280 p. ISBN 978-973-611-199-0.

CZU: 366.632:373.3+37.042.2

DOI: 10.46727/c.v2.1-2-10-2022.p82-86

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII ÎN TREAPTA PRIMARĂ

MUNTEANU Tamara,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: 0000-0002-8376-1360, e-mail: tamara.munteanu@gmail.com

Rezumat. *Articolul reliefează importanța formării și dezvoltării competențelor comunicative la elevii mici, ponderea activităților desfășurate de către profesori, care favorizează dezvoltarea acestora. Autorul face referire la conținutul studiului limbii române în treapta primară, la însușirea primelor noțiuni de limbă, precum și la reechilibrarea ponderii acordate exprimării orale față de cea scrisă, a proceselor de producere a unor mesaje proprii față de cele de receptare a mesajelor. Prima etapă, cea în care se pun bazele dezvoltării competențelor de comunicare orală și scrisă, de citire/scriere, este cea mai importantă din viața școlară a elevilor. Trăsăturile de bază ale competenței comunicative sunt rezumate în: vocabularul elevilor, capacitatea de a comunica eficient, capacitatea de a vorbi corect, fluent, nuanțat stilistic în diferite situații.*

Cuvinte cheie: *comunicare, competență de comunicare, noțiuni de limbă, exprimare orală și scrisă, citire, scriere.*

Abstract. *The article highlights the importance of training and developing communication skills in young students, the importance of teachers carrying out activities that favor their development. The author refers to the content of the study of the Romanian language in the primary level, to the acquisition of the first notions of the language, as well as to the rebalancing of the weight given to oral expression compared to the written one, of the processes of producing one's own messages compared to those of receiving messages. The first stage, the one in which the foundations are laid for the development of oral and written communication, reading/writing skills, is the most important in the students' school life. The basic features of the*

communicative competence are summarized in: pupils vocabulary, the capacity to communicate efficiently, the ability to speak properly, fluently, stylistically nuanced in different situations.

Keywords: *communication, communication competence, language concepts, oral and written expression, reading, writing.*

Comunicarea în limba maternă este abilitatea de a exprima și de a interpreta concepte, gânduri, sentimente, fapte și opinii, atât în formă scrisă, cât și orală (ascultare, vorbire, citire și scriere) și de a interacționa lingvistic adecvat și creativ, în diverse contexte sociale și culturale: în educație și formare, la muncă, acasă și în timpul liber. De aceea, stăpânirea și folosirea corectă a limbii constituie o necesitate, deoarece fără cunoașterea regulilor de funcționare a limbii, aceasta nu poate servi ca mijloc de comunicare. Pentru cultivarea și perfecționarea exprimării orale și scrise a oricărui om, trebuie să se țină seama de semnificația covârșitoare a regulilor limbii, de însușirea lor conștientă și temeinică.

Conținutul studiului limbii, alcătuit din noțiunile de bază ale sistemului *fonetic*, ale celui *lexical* și, mai ales, ale celui gramatical (*morfologie și sintaxă*), se caracterizează printr-un grad înalt de abstractizare și generalizare. Fiecare dintre noțiunile de limbă este rezultatul unor procese complexe, al unui șir de operații logice.

Însușirea primelor noțiuni de limbă, îmbinarea și coordonarea lor, transformarea în instrumente ale cunoașterii, presupune un efort intelectual susținut, altfel spus, îl obligă pe elev se gândească. El folosește analiza, sinteza, comparația, analogia, clasificarea, construiește raționamente, deduce reguli pe care le aplica apoi conștient în vorbire și scriere. Cultivând posibilitatea de a lucra cu categorii logice, familiarizat cu instrumente ale cunoașterii și cu tehnici de muncă intelectuală, procesul predării-învățării cunoștințelor de limbă contribuie și la modelarea gândirii logice a elevilor, la progresul lor intelectual [1, p. 177].

Studiul limbii române, pe lângă formarea unor noțiuni, are ca obiectiv și formarea deprinderilor de aplicare în practică a acestora și de operare cu ele în orice situație. De aceea, cunoștințele teoretice se consideră asimilate când devin operaționale, când pot fi folosite în exprimare.

Întrucât limba – ca mijloc de comunicare – este un sistem, ea nu se învață pe componente separate: fonetic, lexical, gramatical, ci în *unități de comunicare*, în enunțuri, care sunt în același timp fonetice, lexicale și gramaticale. Limbajul copilului nu se învață spontan, de la sine, ci prin formarea unor noțiuni și însușirea unor idei, prin sporirea cunoștințelor în domeniul culturii literare, prin îmbogățirea și nuanțarea vocabularului, prin însușirea corectă a structurilor gramaticale [7, p. 164].

Curriculum-ul de limba și literatura română pentru învățământul primar insistă asupra dezvoltării competențelor elementare de comunicare orală și scrisă a copiilor, precum și pe structurarea la elevi a unui sistem de *atitudini* și de *motivații* care vor încuraja și sprijini ulterior studiul limbii și literaturii române pe de o parte, pe de altă parte, vor forma la elevi deprinderi de cultură a comunicării, dezvoltând armonios personalitatea în devenire a micilor școlari sub aspect atitudinal și comportamental [4].

Învățarea limbii se realizează în situații simulate de viață, contribuind astfel nu numai la dezvoltarea limbajului activ, ci și la cultivarea unui simț lingvistic, la sesizarea semnificațiilor sociale și funcționale ale limbii, pregătind elevii pentru cunoașterea și întrebuințarea stilurilor funcționale ale limbii literare. Diferențele de exprimare, care îngreunează comunicarea verbală, vizează, în general, sărăcia vocabularului,

decalajul mare între vocabularul activ și pasiv, folosirea unor cuvinte a căror semnificație nu a fost corect înțeleasă. Îmbogățirea, precizarea și activizarea vocabularului vizează nu atât numărul de cuvinte noi învățate, ci frecvența și utilizarea acestora în contexte cât mai variate.

Modelul comunicativ-funcțional, adecvat nu doar specificului acestui obiect de studiu, ci și modalităților propriu-zise de structurare la copii a competenței de comunicare, prevede dezvoltarea integrată a capacităților de receptare și exprimare orală, respectiv de receptare a mesajului scris (citirea/lectura) și de exprimare scrisă, prin diverse strategii didactice adecvate. De altfel, comunicarea nu este altceva decât funcționarea concretă în fuziune a celor patru deprinderi integratoare: receptarea mesajului oral; exprimarea orală; receptarea mesajului scris; exprimarea scrisă. Astfel, se impune, în studiul limbii române la clasele I-IV, să se utilizeze modelul comunicativ-funcțional, conform căruia comunicarea este un domeniu complex, care înglobează procesele precizate mai sus [7, p. 166].

Comunicarea este prezentată în calitatea sa de competență fundamentală, vizând deprinderile de receptare și de exprimare orală și scrisă. Se urmărește reechilibrarea ponderii acordate exprimării orale față de cea scrisă, precum și a proceselor de producere a unor mesaje proprii față de cele de receptare a mesajelor. Prima etapă, cea în care se pun bazele dezvoltării competențelor de comunicare orală și scrisă, de citire/scriere, este cea mai importantă din viața școlară a elevilor. Schimbările de paradigmă educațională din ultimii ani au pus foarte mare accent pe formarea la elevii de vârstă școlară mică a competențelor comunicative. Deci, contribuția substanțială în opera de perfecționare a limbii copiilor o aduce școala, în special lecțiile de limba și literatura română, unde elevii sunt preocupați de însușirea corectă a noțiunilor fundamentale din sistemul general al limbii.

În procesul studierii noțiunilor lingvistice, trebuie să fie antrenat atât intelectul elevilor, cât și sentimentele, deoarece factorul emoțional activează atenția, memoria, gândirea. În acest sens, Nicolae Mățaș afirmă: „*Pentru ca limba să-și realizeze principala ei funcție – cea comunicativă, cuvintele trebuie să intre în anumite relații unele cu altele, să se îmbine într-un anumit mod. Raporturile multiple și variate ce se stabilesc între obiectele și fenomenele lumii înconjurătoare urmează să fie redată prin multiple și variate mijloace ale limbii*” [6, p. 6].

Curriculum-ul și manualele de limba română pentru clasele primare propun studierea unui curs elementar de limba română, deși noțiunile lingvistice prezentate vizează toate nivelurile limbii: *fonetic, lexical, morfologic, sintactic*. Conținutul cursului elementar de limba română în învățământul primar este determinat de obiectivele studierii limbii materne în clasele I-IV, de realizările științei lingvistice, de particularitățile psihologice ale elevilor de vârsta școlară mică. Temelia însușirii oricărei teorii o constituie noțiunile acestei științe. În clasele primare se însușesc mai mult de 120 de noțiuni lingvistice și anume:

- *noțiuni generale de limbă și de vorbire*: comunicare, limbă, vorbire, cuvânt, expresie, propoziție, text, comunicare orală, comunicare scrisă, citire, scriere, sensul cuvântului etc.;
- *noțiuni de fonetică*: sunet, silabă, consoană, vocală, vocală în hiat, diftongi, triftongi, pauză, pronunție;
- *noțiuni gramaticale*: parte de vorbire, substantiv, verb, pronume, numeral, adjectiv, parte de propoziție, subiect, predicat, atribut, complement;
- *noțiuni de lexic*: sinonime, omonime, antonime, sens figurat, cuvinte monosemantice și polisemantice.

- *noțiuni de teorie a vorbirii*: dialog, dispută, compunere, expunere etc.

Oricare noțiune parcurge o cale lungă de formare, în procesul căreia se evidențiază etapele:

1. *Etapa empirică*, care presupune observări, cercetări ale fenomenului, evidențierea semnelor caracteristice ale obiectului studiat, conștientizarea acestor semne, selectarea celor mai importante. În clasele I și a II-a, elevii operează cu noțiuni de limbă (de fonetică, lexic, gramatică) fără să le numească. Astfel, în clasa I, în procesul analizei cuvintelor, elevii le grupează în cuvinte-obiecte, cuvinte-însușiri, cuvinte-acțiuni.
2. *Etapa teoretică* presupune introducerea noțiunii științifice, a definiției acesteia. E bine ca, începând cu clasa a treia, să descifrăm etimologia acestor noțiuni. Această etapă este considerată perioadă când elevii însușesc noțiunile de fonetică, de lexic, de gramatică în mod științific, aflând că limba e alcătuită din vocale, consoane, diftongi, triftongi, vocale în hiat, omonime, sinonime, substantive, adjective, verbe, pronume, numerale.
3. Etapa a treia presupune *aprofundarea noțiunii, completarea, îmbogățirea* ei cu noi indici, aplicarea noțiunii în practică.

Multe noțiuni, încă în treapta primară, parcurg toate trei etape, unele - primele două, altele rămân în prima etapă de formare (conjunția, prepoziția). E necesar ca informațiile despre limbă să se acumuleze într-un anumit sistem și nu fragmentar.

Noțiunile de limbă, în curriculum și în manuale, sunt repartizate conform *principiului concentric* (cele studiate într-o clasă sunt preluate în următoarea clasă, dar la nivel superior). Potrivit acestui principiu, elevii însușesc noțiunile de limbă în mod gradat, adăugând mereu la cele studiate elemente noi, spre exemplu, în clasa I copiii învață despre cuvintele care numesc ființe și lucruri, în clasa a II-a, cunoștințele lor sunt completate de cuvinte care denumesc fenomene ale naturii, în clasa a III-a însușesc noțiunea de substantiv, aflând totodată că substantivele sunt de două feluri: comune și proprii și că acestea își schimbă forma după număr și gen, iar în clasa a IV-a elevii învață despre acordul substantivul cu adjectivul [9, p. 192].

Noțiunile de limbă pot fi însușite mai ușor dacă se demonstrează elevilor relațiile dintre ele. Spre exemplu, adjectivele, verbele nu pot fi folosite fără substantive, ca și pronumele, numeralele, iar absolutizarea rolului întrebărilor în procesul predării-învățării noțiunilor gramaticale îi dezorientează pe elevi, îi supune la o învățare mecanică.

Dat fiind caracterul abstract al noțiunilor gramaticale, este nevoie de multă ingeniozitate, din partea învățătorului, în vederea descoperirii și aplicării unor metode și procedee care să înlesnească însușirea temeinică a acestor noțiuni. Contribuie mult la înțelegerea noțiunilor gramaticale (de morfologie și sintaxă) explicarea etimologiei termenilor, spre exemplu, prin traducere din limba latină: substantiv – substanță; adjectiv - lângă obiect; pronume - pentru nume; numeral – număr; verb - vorbire etc. La predarea noțiunilor lingvistice, folosim frecvent metoda inductivă care pornește de la particular: analiza unor cuvinte, îmbinări de cuvinte, propoziții, texte pentru evidențierea unor legități și formularea definiției. Alteori se propun modele de raționament care contribuie la dezvoltarea intelectuală a elevilor. Metoda deductivă îi conduce pe elevi pe calea investigației, transformându-i în cercetători, fapt care le activează, le impulsionează gândirea [apud, p. 194].

Studierea noțiunilor de limbă nu trebuie să se reducă la memorarea definițiilor, regulilor, la analiza tabelelor, a schemelor. La lecții, limba maternă trebuie să fie prezentată ca o adevărată comoară, ca mijloc de gândire și de comunicare, de exprimare a bogăției de sentimente, ca zestre spirituală a unui popor și, bineînțeles, ca un sistem perfect, armonios de legități care se află în proces de continuă dezvoltare, îmbogățire și perfecționare.

Academicianul Anatol Ciobanu a sesizat importanța acestei probleme încă înainte de reforma curriculară. El afirma că „*exemplificarea fenomenelor de limbă studiate ar trebui făcută nu cu exemple răzlețe, propoziții rupte din context, ci cu microtexte coerente, ele purtând o anumită informație referențială. În asemenea situații, elevii ar căpăta posibilitatea să studieze unitățile gramaticale nu izolat, ci în consituții, observând cum circulă, cum funcționează ele în procesul comunicării. Mai mult decât atât, aceste microtexte urmează a comporta și un anumit conținut afectiv-educativ, ceea ce e foarte important, mai ales când avem de-a face cu elevii din clasele mici.*” [2, p. 50]. Astfel, vom ține cont și de îndrumările cercetătorului Nicolae Mățaș care scrie: „*Nu este absolut contraindicat ca, atunci când n-am reușit să obținem totul cu ajutorul elevilor, să încercăm a le dezvolta noi înșine tainele necunoscutului - aristotelic de riguros, socratic de ingenios, diogenic de accesibil, solomonic de convingător. Să le demonstrăm astfel că și gramatica, de rând cu atâtea alte științe, este un exercițiu al intelectului, o „școală a gândului”*” [6, p. 11].

Bibliografie:

1. BĂRBULESCU, G., BEȘLIU, D. Metodica predării limbii și literaturii române în învățământul primar. București: Corint, 2009. 238 p. ISBN 978-973-135-513-9.
2. CIOBANU, A. Limba maternă și cultivarea ei. Chișinău: Lumina, 1988.
3. CIOBANU, V. Didactica limbii și literaturii române 1. Suport de curs. Masterat. Universitatea Pedagogică de Stat “Ion Creangă” din Chișinău, Chișinău: S. n., 2020. 156 p. ISBN 978-9975-46-492-5.
4. Curriculum național, Învățământ primar, Chișinău, 2018.
5. Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Chișinău, 2018.
6. MĂTCAȘ, N. Școală a gândului. Chișinău: Lumina, 1982.
7. NĂPROIU, M., POPA, A. Metodica predării limbii și literaturii române. Învățământul primar. Craiova: Sitech, 2009. 351 p. ISBN 978-606-11-1933-2.
8. Repere metodologice privind organizarea procesului educațional în învățământul primar în anul de studii 2022-2023, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Chișinău, 2022.
9. ȘEPTELICI, A. Limba și literatura română în clasele I-IV. Ghid metodologic. Chișinău, 2009. 236 p. ISBN 978-9975-105-32-3.